

سفر ماهیه بانک‌ها

نویسنده: مصطفی ربیع زاده

www.ketab.ir

سرشناسه: ربیع زاده، محمد، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور: سرمایه بانکها / نویسنده محمد ربیع زاده.
مشخصات نشر: تهران: عصر نوین، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۴۱۶ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۱۵-۱۸-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: بانک و بانکداری -- ایران
روش: بانک و بانکداری -- ارزشیابی
موضوع: بانک و بانکداری -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع: سرمایه‌گذاری -- ایران
روش: سپرده‌گذاری بانکی -- ایران
رده‌بندی: HG۳۲۷۰/آ۶ ر ۲ ۱۳۹۳
رده بندی: ۳۳۲ /
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۱۴۷

سرمایه بانکها
نویسنده: محمد ربیع زاده
ویراستار: مهدی احمدی لغورکی
انتشارات عصر نوین
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
۴۱۶ صفحه رقعی
چاپ اول: ۱۳۹۳
قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان
تلفن: ۰۹۱۱۹۴۳۴۲۰۶

فهرست مطالب

۱۳	 مقدمه
۱۷	 فصل اول: تعاریف و مبانی نظری
۱۷	 تعریف سرمایه
۱۷	 سرمایه در ادبیات فارسی
۲۰	 سرمایه تجاری
۲۰	 عناصر کلیدی سرمایه
۲۱	 انواع سرمایه
۲۱	 ابعاد سرمایه
۲۲	 ترازنامه
۲۲	 تفاوت ترازنامه بانک‌ها با ترازنامه شرکت‌ها
۲۲	 ساختار ترازنامه
۲۳	 دارایی‌های نقدی
۲۴	 ساختار بدهی‌ها
۲۵	 ساختار سرمایه
۲۶	 تعاریف ساختار سرمایه
۲۶	 ساختار سرمایه بهینه
۲۷	 رشد کلی ترازنامه و مدیریت ساختار ترازنامه
۲۷	 اثربخشی مدیریت دارایی‌ها و بدهی‌ها
۲۷	 هدف مطلوب یک شرکت و سرمایه
۳۱	 فصل دوم: محیط حقوقی بانک
۳۱	 تعریف بانک
۳۱	 محیط قانونی بانک‌ها

فصل سوم: قانون تجارت	۷۳
انواع شرکت‌ها در قانون تجارت	۷۳
تعریف و تشکیل شرکت سهامی	۷۴
الزامات قانونی و فرایند اجرایی افزایش سرمایه	۱۴۵
تعریف شرکت‌های سهامی	۱۴۵
شرکت سهامی خاص	۱۴۵
سرمایه شرکت‌های سهامی	۱۴۵
انواع مجامع عمومی	۱۴۶
روند اجرایی افزایش سرمایه	۱۵۰
فصل چهارم: مجوزها	۱۵۷
مجوزهای بانک‌ها	۱۵۷
ضوابط صدور مجوز بانکی	۱۵۷
ضوابط صدور مجوز در ایالات متحده آمریکا	۱۵۸
فرایند صدور مجوز در ایالات متحده آمریکا	۱۶۰
فرایند صدور مجوز در ایران	۱۶۰
توانمندی و شایستگی مدیران بانک‌ها	۱۶۲
محدودیت‌های ترکیب سهامداران در مؤسسات مالی	۱۶۲
علت وضع محدودیت برای ترکیب سهامداران مؤسسات مالی	۱۶۳
ذی‌نفع واحد	۱۶۶
فصل پنجم: مقررات سرمایه	۱۶۷
حداقل سرمایه اولیه برای تأسیس بانک غیردولتی	۱۶۷
الکترونیکی و مؤسسه اعتباری غیربانکی	۱۶۷
مشارکت اشخاص خارجی در سرمایه بانک‌ها	۱۶۷
برخی تعاریف در این مقررات	۱۶۸
سهام مشارکت اشخاص خارجی در سرمایه بانک‌ها	۱۷۰
شرایط عمومی اشخاص خارجی متقاضی مشارکت در	
سهام بانک‌ها	۱۷۰

تکمیل سرمایه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ۱۷۱

نحوه مشارکت بانک‌ها در سرمایه سایر بانک‌ها ۱۷۱

فصل ششم: حاکمیت شرکتی و تئوری نمایندگی ۱۷۳

حاکمیت شرکتی ۱۷۳

تعاریف حاکمیت شرکتی ۱۷۴

نتیجه حاکمیت شرکتی ۱۷۵

نوع سهامداران و کارکردهای اصلی مالکیت ۱۷۶

رفتار یکسان با سهامداران ۱۷۸

نقش هیئت مدیره در حاکمیت شرکتی ۱۸۰

مشکلات حاکمیت شرکتی ۱۸۰

تئوری نمایندگی ۱۸۲

مشکلات نمایندگی ۱۸۴

رابطه میان مالک و مدیران ۱۸۶

رابطه بین مدیر و اعتبار ۱۸۹

فصل هفتم: زادگاه توصیه‌های بانکی ۱۹۱

شهر بازل، زادگاه کمیته بال ۱۹۵

چرا مقررات بانکی را «بال» می‌گویند؟ ۱۹۵

اقدامات مهم کمیته بال ۱۹۷

کفایت سرمایه ۲۰۰

مقررات مربوط به کفایت سرمایه در ایران ۲۰۱

انتقال از بال یک به بال دو ۲۰۴

چگونگی محاسبه نسبت سرمایه قانونی در بال دو ۲۰۶

مقررات کمیته بال و مدیریت ریسک ۲۰۶

ساز و کارهای اجرایی مدیریت ریسک در نظام بانکی کشور ۲۰۶

بررسی و تحلیل مدیریت ریسک در نظام بانکی اسلامی ۲۱۵

فصل هشتم: کفایت سرمایه	۲۱۷
نسبت کفایت سرمایه	۲۱۷
نکات کلیدی در بحث کفایت سرمایه	۲۱۸
ویژگی و کاربرد سرمایه	۲۱۹
سه ویژگی مهم سرمایه بانک	۲۲۰
اجزای تشکیل دهنده سرمایه پایه	۲۲۳
پوشش عناصر ریسک به وسیله اجزای سرمایه	۲۲۷
ریسک اعتباری مرتبط با اقلام ترازنامه از طریق سرمایه	۲۲۸
درجه یک و سرمایه درجه دو	۲۳۴
مؤلفه شماره دو بازل	۲۴۱
رای موافق نامه بازل	۲۴۴
معیار استاندارد کفایت سرمایه	۲۴۴
محاسبه ریسک سرمایه درجه سه به ریسک بازار (سرمایه درجه سه)	۲۴۴
دستورالعمل استاندارد کفایت سرمایه نهادهای مالی	۲۴۵
فصل نهم: سرمایه پایه بانک	۲۵۳
محاسبه سرمایه پایه	۲۵۳
راهنمای «آیین‌نامه مربوط به سرمایه پایه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری»	۲۵۵
فصل دهم: افزایش و کاهش سرمایه	۲۶۳
ویژگی سرمایه	۲۶۳
راه‌های افزایش سرمایه	۲۶۴
روش‌های افزایش سرمایه	۲۶۴
مستندسازی مراحل افزایش سرمایه شرکت‌های سهامی	۲۶۸
کاهش سرمایه شرکت	۲۷۱
افزایش سرمایه در شرکت‌های سهامی خاص و عام	۲۷۵
روش افزایش سرمایه در شرکت‌های سهامی خاص	۲۷۵
افزایش سرمایه از طریق تأدیه غیرنقد	۲۷۷

افزایش سرمایه در شرکت‌های سهامی عام (انحصاراً برای شخص سهامداران) و سهامی خاص (سهامداران و افراد جدید الورود).....	۲۷۸
دستورالعمل مراحل زمانی افزایش سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس	۲۸۱
افزایش سرمایه از محل مطالبات و آورده نقدی سهامداران انتشار آگهی پذیرش نویسی و ارسالی گواهی نامه حق تقدم.....	۲۸۲
پذیرش نویسی	۲۸۳
جلسه عمومی	۲۸۳
ثبت افزایش سرمایه به	۲۸۴
قرارداد به شستن سهام جدید	۲۸۴
افزایش سرمایه صورت سلب حق تقدم از کلیه سهامداران و عرضه سهام جدیدی پذیرش نویسی عمومی	۲۸۵
افزایش سرمایه از محل آورده ها و سود انباشته ثبت افزایش سرمایه	۲۸۵
قابل معامله شدن سهام جدید	۲۸۵
نمونه‌ای از گزارش بازرسی قانون در زمینه افزایش سرمایه در یک بانک	۲۸۶
افزایش سرمایه در بورس چگونه اتفاق می‌افتد؟	۲۸۸
دوره انتخاب سهامدار قبلی	۲۹۰
فرم نمونه افزایش سرمایه در صورتی که مجمع کلیه سهامداران تشکیل شده و افزایش در جلسه مجمع قطعی شده	۲۹۲

فصل یازدهم: تجدید ارزیابی	۲۹۳
روش‌های افزایش سرمایه	۲۹۷
مبانی نظری	۲۹۷
تجدید ارزیابی و عمر شرکت	۲۹۹
استاندارد حسابداری ایران	۳۰۰
روش بهای تمام شده	۳۰۰
روش تجدید ارزیابی	۳۰۰
مشخصات ارزیاب	۳۰۳

۳۰۳	مازاد تجدید ارزیابی
۳۰۴	سابقه تجدید ارزیابی دارایی‌ها
۳۰۶	تجدید ارزیابی، هزینه استهلاک و شوق مالیاتی
۳۰۷	سرمایه بانک‌ها و تجدید ارزیابی
۳۰۹	تجدید ارزیابی دارایی‌ها و ماده ۱۴۱ اصلاحیه قانون تجارت
۳۱۳	انتقادهای وارده به قانون تجدید ارزیابی دارایی‌ها
۳۱۷	بازار سرمایه و تجدید ارزیابی
۳۱۸	تاثیر تجدید ارزیابی بر سود و زیان شرکت‌ها
۳۱۹	مراحل افزایش سرمایه
۳۱۹	افزایش سرمایه از محل تجدید ارزیابی دارایی‌ها و سازمان بورس
۳۲۰	تأثیر تجدید ارزیابی بر سود و زیان شرکت‌ها
۳۲۰	تأثیر تجدید ارزیابی بر سود و زیان شرکت‌ها
۳۲۳	فصل دوازدهم: برند و سرمایه بانک‌ها
۳۲۳	اهمیت برند سازنده بانک‌ها
۳۲۶	جایگاه یابی نام‌های تجاری بانک‌ها
۳۲۷	سرمایه بانک‌ها و برند
۳۲۹	فصل سیزدهم: بحران و ورشکستگی
۳۳۰	تعریف بحران
۳۳۲	بحران بانکی
۳۳۳	شکل‌گیری بحران‌های بانکی
۳۳۸	تأثیر بحران‌ها بر نظام بانکی کشورها
۳۴۰	بحران مالی اخیر آمریکا (۲۰۰۸-۲۰۰۹)
۳۴۱	تأثیر بحران‌ها بر دارایی بانک‌ها
۳۴۳	ماده ۱۴۱ اصلاحیه قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷
۳۴۳	قانون تجارت و ورشکستگی
۳۴۴	سرمایه و ورشکستگی بانک‌ها
۳۵۲	بررسی نظام حقوقی فعلی حاکم بر ورشکستگی

نحوه تحقق و احراز ورشکستگی	۳۵۲
آثار ورشکستگی بانک	۳۵۵
مسئولیت و مجازات ناشی از ورشکستگی	۳۵۶
تجزیه و تحلیل ددها	۳۵۷
انواع برخوردهای ممکن با یک بانک ورشکسته	۳۵۷
ساختار قانونی ورشکستگی	۳۵۸
قوانین و مقررات احتیاطی	۳۵۹
ملاحظات نظارتی	۳۶۰
اقدامات علیه بانک	۳۶۱
فعالیت بانک	۳۶۲
اقدامات ورشکستگی بانک	۳۶۳
اقدامات بانک مرکزی در ارتباط با بحران بانکی	۳۶۳
تدابیر ورشکستگی بانک	۳۶۶
تجدید سازماندهی	۳۶۶
انحلال و تصفیه	۳۶۷
نتیجه گیری	۳۶۸

فصل چهاردهم: ارزیابی بانک‌ها و شاخص‌های CAMEL	۳۷۱
ضرورت ارزیابی مستمر بانک‌ها	۳۷۱
سرمایه بانک‌ها در رتبه‌بندی هزار بانک برتر	۳۷۳
سرمایه لایه اول	۳۷۴
چگونگی اعطای جوایز بنکر به بانک‌های ایرانی	۳۷۶
شاخص‌های CAMEL	۳۷۶
اجرا و ملزومات شاخص‌های CAMEL در بانک	۳۷۷
بررسی شاخص‌های مهم بانکی	۳۸۰
نسبت بالای دارایی ثابت به حقوق صاحبان سهام	۳۸۴
نسبت هزینه کل به درآمد	۳۸۴
سهام دارایی ثابت از کل دارایی‌ها	۳۸۴
بازده دارایی	۳۸۵

بازده فروش	۳۸۵
بازده حقوق صاحبان سهام	۳۸۵
بازده سرمایه	۳۸۵
اندازه بانک و الزامات کمیته بال	۳۸۵
فصل پانزدهم: سرمایه بانک‌های ایران و سایر کشورها	۳۸۹
ارتباط سرمایه و اندازه بانک‌ها	۳۸۹
بزرگ‌ترین بانک‌های جهان	۳۹۰
پس‌بندهای بانک‌ها در دنیا	۳۹۲
سرمایه انواع بانک‌ها در جهان	۳۹۴
توزیع انواع بانک‌های فعال بر اساس ذخیره مطالبات معوق به	
تخالف تسهیلات	۳۹۴
بانک‌های فعال بر اساس بازده حقوق صاحبان سهام	۳۹۴
توزیع انواع بانک‌های فعال بر اساس نسبت هزینه	۳۹۵
میزان سرمایه اعلام شده در مناطق مختلف جهان	۳۹۵
میزان دارایی انواع بانک‌های مختلف جهان	۳۹۶
بررسی نسبت‌های مالی بانک‌های جهان	۳۹۶
مقایسه کیفیت دارایی‌ها در بانک‌های ایران	۳۹۸
مقایسه وضعیت سرمایه در بانک‌های جهان	۳۹۸
نسبت‌های سودآوری در بانک‌های بزرگ جهان	۳۹۹
وضعیت صورت‌های مالی بانک‌های جهان	۳۹۹
مقایسه اقلام مهم صورت‌های مالی	۴۰۰
حقوق صاحبان سهام	۴۰۰
نسبت بازده متوسط حقوق صاحبان سهام	۴۰۰
بررسی شاخص‌های مهم بانکی	۴۰۱
وضعیت سرمایه در بانکداری ایران	۴۰۶
سرمایه بانک‌های بورسی ایران	۴۰۸
سرمایه ۵۰ بانک برتر دنیا بر اساس اعلام نشریه بنکر ۲۰۱۱ ..	۴۰۹
فهرست منابع	۴۱۳

مقدمه

قیمت دُر نه از صدف باشد
تیر را قیمت از هدف باشد
سنایی غزنوی

هر فعالیت اقتصادی سرمایه‌برورع می‌شود و از این نقطه و با کمک سایر بدهی‌ها، انواع دارایی‌ها شکل می‌گیرند، اما در مسیر حرکت، دارایی‌ها آن‌قدر بزرگ می‌شود که در مواردی سرمایه‌های کوچک دیده شده یا با زیان انباشته، در معرض نابودی قرار می‌گیرد، چنانچه بعد از چندین سال فعالیت، اگر از کارکنان مؤسسه اقتصادی غیر از بخش مالی خواسته شود مهم‌ترین اقلام ترازنامه را نشان دهند، آنان کمتر به سراغ سرمایه خواهند رفت.

بانک‌ها نیز از این قاعده مستثنی نیستند. سرمایه‌های مهمی از پشتوانه مالی هر بانک است. کار بانک‌ها با سرمایه شروع می‌شود و در کنار سرمایه و ده‌ها برابر آن، با جذب سپرده‌های مردم، دارایی‌ها را از نقد تبدیل به کار می‌گیرند، اما به دلیل نسبت ناچیز سرمایه به سایر بدهی‌ها، این بخش برای بسیاری از کارکنان بانک‌ها و حتی بسیاری از مردم پدیدار شده که منابع تجربی (سپرده‌های مردم) از سرمایه مهم‌تر است. از نظر بسیاری از بانکداران سنی، به ویژه بانکدارانی که در بخش دولتی کار می‌کنند، منابع بانک‌ها هدف اصلی است و بر سرمایه برتری دارد. هر چند افزایش در سهم بازار (Market share)

از شاخص‌های مهم در ارزیابی بانک‌ها و متغیر تأثیرگذاری در رقابت میان آنان است، اما این شاخص به تنهایی نمی‌تواند معیار مناسبی برای ارزیابی و عامل موفقیت یک بانک باشد و حتی تکیه صرف بر آن می‌تواند آثاری منفی در اقتصاد داشته باشد. سهم بازار قسمتی از کل بازار است که یک بنگاه تولیدی یا خدماتی آن را به خود اختصاص می‌دهد یا به عبارت دیگر نیازهای آن قسمت را تأمین می‌کند.» (ربیع‌زاده، ۱۳۸۵) سهم بازار باید در کنار شاخص‌های تولید، سرمایه، ویژه بازده دارایی‌ها و سرمایه معیار ضعف (weaknesses) و قوت (strengths)، تهدید (threats) و فرصت (opportunities) هر بانکی در نظر گرفته شود. سهم بانکی که منجر به افزایش بازدهی دارایی‌ها و سرمایه و همچنین افزایش سرمایه به‌خصوص تحقق کفایت سرمایه نشود، همچو سیل مخرب خواهد بود و آن نیز سرمایه مولوی:

آب در کشتی، هلاک کشتی است. آب اندر زیر کشتی، پُشتی است.

سرمایه، عاملی برای حمایت از بانکداران و اعتباردهندگان در برابر زیان‌های احتمالی ناشی از مدیریت ناسب ریسک‌هاست. سرمایه، در واقع، به عنوان موجودی منابع به همراه بهره‌وری و عوامل منفی در فرایند رشد اقتصادی است. به همین دلیل، کلیدی‌ترین عنصر نظام بانکی مرکزی و محوری‌ترین عامل پیوند مالکان با بانک یا هر مؤسسه دیگری است. تقسیم سود بر پایه سرمایه انجام می‌شود و بهره‌وری و کارایی مدیران را نشان می‌دهد. به‌کارگیری سرمایه و در ارتباط با سایر اقلام ترازنامه و صورت سرمایه‌های ارزیابی می‌شود. طبقه‌بندی و سطوح مؤسسات اعتباری از صندوق تا بانک و مراکز اعتباری آن با میزان سرمایه اهمیت سرمایه را نشان می‌دهد. تمامی فعالیت‌های اعتباری یک بانک، از جمله سقف فردی مجموع تسهیلات، تعهدات هر ذی‌نفع واحد، سقف مجموع تسهیلات اعطایی در هر زمان، سقف کلی مجموع تسهیلات و تعهدات کلان در هر زمان، سقف سرمایه‌گذاری در سهام شرکت‌ها و سایر

اوراق، سکنف خرید اموال غیر منقول، روابط بانکداری بین‌المللی در زمینه اخذ خطوط اعتباری ارزی، پذیرش ضمانت‌نامه‌ها و اعتبارات اسنادی صادره و... بر حسب ضریب یا درصدهایی از مبلغ سرمایه به پیه آن بانک تعیین می‌شود. همچنین بانک‌های که در بورس حضور دارند باید از مقررات و نسبت‌های مورد قبول بازار سرمایه پیروی کنند. نسبت‌های مالکانه و نسبت سرمایه و حقوق صاحبان سهام به بدهی‌ها از مواردی است که برای ناظران بازار سرمایه اهمیت دارد و از شرایط تداوم حضور بانک در تابلو اول بورس است. از طرفی، بانک‌های بورسی زمانی که افزایش سرمایه می‌دهند، با اقبال بازار و صف خرید سهام و افزایش قیمت مواجه می‌شوند. افزون بر این موارد، سرمایه مناسب بانک‌ها باعث ارتقای جایگاه آنان در بانکداری بین‌المللی و جلب اعتماد طرفین خارجی می‌شود که نتیجه آن بهبود عملکرد و سودآوری خواهد بود.

در نظام بانکی ایران، به ویژه با وجود بانک‌های خصوصی به اقتصاد کشور، به سرمایه و حقوق صاحبان سهام توجه کمتری شد یا به تعبیر بهتر، سهامداران - اعم از دولت یا اشخاص حقیقی و حقوقی - تا حدودی متوجه حساسیت امر شدند. در آینده نزدیک، این حساسیت با تشدید مراقبت‌ها و نظارت ناظران مالی و افزایش رقابت نفس‌گیر و حیاتی بانک‌ها بیشتر خواهد شد. اما برای افزایش سرمایه بانک‌ها، کار در آینده به راحتی حال و گذشته نخواهد بود. گه خوردن نقدینگی سهامداران و سایر مردم یا سودآوری و بازده دارایی‌ها و سود بانک‌ها و مسائل ریز و درشت نهفته در صورت‌های مالی بانک‌ها کلاف سودگرایان را ایجاد خواهد کرد که حل مسئله را به یک چالش تبدیل خواهد کرد.

موارد فوق‌الذکر انگیزه‌ای شد برای نگارش کتاب حاضر که می‌تواند هم عملی برای افزایش بیشتر حساسیت و اهمیت موضوع و هم مرجعی برای مدیران و سایر کارکنان نظام بانکی و سایر علاقه‌مندان به این مباحث، اعم از سهامداران،

اصحاب رسانه، پژوهشگران و مراکز علمی و تحقیقاتی باشد. نگارنده به نقاط ضعف کار و کاستی‌های کار خود در این کتاب کاملاً واقف و به راهنمایی استادان و صاحب‌نظران امیدوار است تا در مسیر حرکت، این اثر سیر تکاملی خود را طی کند.

رسم ادب این است که ضمن درود و تقدیر و تشکر از استادان خود در بانک و مراکز علمی، از حمایت و پشتیبانی دوستان و خانواده عزیزم والده، همسر عزیزم امین، بهاره، حسین و حسام تقدیر و تشکر کنم و به روح شادروان حسین ربیع‌زاده، پدر بزرگوaram، که نمونه کامل انسانی متواضع و با اخلاق نیکو بود، درود بفرستم.

محمد ربیع زاده